

Kömek batyr

Category: Kitapcy, Taryhy şahslar
написано kitapcy | 23 января, 2025
Kömek batyr KÖMEK BATYR

Geçmişde ençeme batyr, pälwan we beýleki il içinde at-abraý alan adamlar ýaşap geçipdirler. Gyzyletrek etrabynyň Madaw obasynda ýaşap geçen belli mirasgär ýazyjy Annatagan Nurgeldiýew şeýle adamlaryň birnäçesiniň durmuş ýollaryny öwrenip, materiallar toplap, köp sanly gymmatly edebi ýazgylary bize miras goýup gidipdir.

www.kitapcy.ru saýty hem öz gezeginde şol hekaýatlaryň birini okyjylaryň dykgatyna ýetirýär.

Kömek batyr hakynda, esasan, onuň agtygy şu mahal 75 ýaşyndaky (1994 ý. -t.b.) Meret Atanepes oglundan we onuň deňi-duş yaşuylaryndan, beýleki agtyklaryndan, çowluklaryndan eşitdim.

Kömek Hojamberdi ogly bir eneden ýalňyz. Üç aýalyndan sekiz ogul bolupdyr. Garaýagyz, burunlak, ortadan ýokary boýly, bir gözi beýlekisinden kiçeňräk eken. Onsoň oňa «Kömek kör» hem diýipdirler. Mekgä gidip, hajy bolupdyr. «Kömek hajy» lakamy-

da bar. Ýöne Kömek batyr diýlişi has meşurdyr. Ol 1850-nji ýylda eneden dogulýar. Günbatar ýomutlaryň gysga agynyň şirmämetli tiresindendir. Has öňräk, Şirim şirmämetli iki aýal alýar. Onuň biriniň yzyna çaga düşüp gelýär. Şirim: «Bu-da, maňa kömejik bolar» diýip, adyna «Kömek» dakýar. Kömekden Mämmet, Mämmetden Hojamberdi, ondan hem Kömek batyr eneden dogulýar. Kömek batyryň başdaş aýalyňyň ady Gurbantäçdir. Şeýle-de, ol günbatarda batyrlykda ýakasyny tanadan Diwana körüň körekenidir.

Ol dymma, hereketleri ýalta, ynanjaň, çaga häsiýetli, kiçi göwünli eken. Aşakda onuň durmuşyndan käbir parçalary beýan edýäris.

• BEDEWE MÜNMEK

Göklen Nurgeldi täjiriň kerweni Diwandere diýen ýerde oturan Hojamberdiniň öýünde goş ýazdyrýar. Öý eýesi ýeke sygryny soýup, myhmanlary hezzetleýär. Ýaňy murty taban ýetginjek Kömek sarç bedewiň daşyndan aýlanýar. Dik boýun, almagöz, gamyşgulak at ony bendi edýär. Goly ýuka Hojaberdide at ýokdy. Onsoň Kömegem at münüp görmändi. Bedew yşgy ýetginjegi jadylaýar. Kömek biygtyýar:

– Atyňa mündüräý – diýip, täjire ýalbarýar. Ol:

– Mesdir, bi. Ýykar – diýýär. Özelenip duransoň, dädesi Hojamberdem rugsat berýär. Kömek towsup, ata münüp, başyna goýberýär. Gözden ýitip, öwrülip gelende Nurgeldi täjir:

– Irde-giçde senden adybelli adam çykسا gerek. Bu at baş bilenokdy. Tüweleme, sülmüredi geläýdi. Göklen iline aýak bassaň, meni sorap baray – diýipdir.

• AT-ÝARAG EDINIŞI

Kömek batyr başda ýeňiýoluk bolupdyr. Maldan diňe ogşukly maýasy bar eken. Ol şonuň bilen Kümüşdepeden, Jebelden duz getirip, dänä, mata çalşyp, gün-güzeranyny dolandyrypdyr. Bir gezek onuň syrgyny göçmeli bolýar. Kömegiň hemme goş-golamy maýa ýerleşýär. Ynha, Etrek derýasy, esrik ner kimin kükräp, hanasyna sygmajak bolýan şekilli. Goç Çetli köprüsinden

geçmeli. Náme üçindir bugurçylar kürtdürýärler. Maýa öňe omzaýar. Muny gören Aýlan baýyň baýry aýaly:

– Öňbaşçy bolmak eneden dogma ýeke köre galypdyrmy? Derrew saklaň ony, yza geçsin – diýýär.

Buýruk şol bada ýerine ýetirilýär. Jahyl Kömek dişini gysyp, sesini çykarmaýar.

Göç Gurtluja diýen ýerde gonýar. Galtamanlar gije bugurçylary ogurlaýarlar. Ertir turup tükelleseler, on sekiz bugurçy kem, aglabasam Aýlan baýyňky eken. Nätanyş ýurtda galtamanlaryň yzyndan kowmaga mal eýeleriniň gaýraty çatmaýar. Aýlan baý Kömege barýar. Kömek dädesi rugsat berse, gitjekdigini aýdýar. Emma garyp gününe kaýyl Hojamberdi aga ýalňyz oglunyň janyndan howatyrlyanýar we ony öýe salyp, gapynyň daş ýüzünde gyrkylykly saklaýar. Kömegiň weli, at-ýarag edinesi gelip, içini it ýyrtýar. Ol muňa pursat geldi hasap edýär hem-de tärimi galdyryp, ters tarapdan çykýar. Ol gije Nurgeldi täjiriň öýüni sorap-idäp tapýar. Täjir şol mahallar Gürgeniň Hajygowşan diýen ýerinde oturan eken. Kömek ýagdaýy beýan edýär. Nurgeldi:

– Gazaply hanymyz bar. Çaý gaýnatmak üçin gijäniň bu mahaly ot ýaksak, göwnüne güman gidip, ertir çagyrrar. Antawçylary gije-gündiz timisgenişip ýörler – diýýär.

Kömek çörekdir çal bilen garbanýar. Onsoň täjir:

– Han atlylary bugurçy getirdiler. Şolar ideýän mallaryňdyr. Sakçylydyr. Oýansa öldür, häzir degme. Men bugurçylary haýatdan çykarayyn – diýip düşündirýär.

Şeýdip, Kömek Nurgeldi täjiriň ýardam bermeginde mallary yzyna getirýär. Aýlan baý sözünde tapylýar: at-ýarag, iki bugurçy berýär. Hojamberdi aga oglunyň är ýumşuny bitirip, sag-aman gelenligi üçin gaharyny unudýar.

Kömek soňra täjirlere ýene barýar. Bu gezek keýpine. Nurgeldi ony gökleň hany Agaly hanyň kabulhanasyna eltýär hem-de:

– Han aga, bu ýigit ýomut, özem dostum – diýip aýdýar.

Han Kömegi birhowa synlap:

– Ýomut garyndaşyň gözi-hä gowy däl. Ýurdy belet çaparyny edäýmesin? Onda-ha hökman gola düşer – diýip, betgüman bolýar.

Nurgeldi berk aýdýar:

– Şu adamdan zyýan çekseň, girewine meni al, jezalandyr.
Şeýdip, Kömük gökleňleriň arasynda ýaşamaga-da ynam gazanýar.

• MISGINGYLYÇ ŞAHYRYŇ BATYRA BAGYŞLAN ŞYGRY

Elbetde, o mahallar ganly çaknyşmalar ýygy-ýygdydan bolupdyr. Kömek gökleňleriň tarapynda durup, olar bilen duşmana garşy jeňde janyny gaýgyrmandyr. Şeýle çaknyşmalaryň birinde Misgingylyjyň inisi Nepesiň atyna ok degip ölýär. Bular alty atly eken. Şolaryň dördüsi Nepesiň obadaşlary. Duşman güýji bu gezek rüstem gelýär. Olar golaýlaşýar. Nepesiň obadaşlary gyssanyp, gaçýarlar. Nepes: «Taşlamaň» diýip gygyrýar, emma gulak asmaýarlar. Kömek atynyň ýüzüni yza öwürýär. Nepes orta boýly, pişik kimin, çakgan eken. Towsanda atyň beýlesine düşýär. Gaýtadan böküp, Kömegiň atyna münýär. Şeýdip, bular oba sag-aman dolanýarlar.

Önem Kömegiň merdana ýigitdigini bilýän şahyr Misgingylyç, inisini duşman penjesinden halas edenligini eşidip, ýüregi joşup, «Kömek batyr» diýen on ýedi bentden ybarat şygryny oňa bagyşlaýar:

Aslyň ýomut, taýpaň akda mert ogly,
Söýünhan ilinde şir, Kömek batyr.
Daglarda aç arslan, çölde gurt ogly,
Özgeler sençe ýok, ner, Kömek batyr.

Münüpsiň saýlama arap atlary,
Amana getirýäň duşman-itleri.
Özüňe dost edip, ýakyn-ýatlary,
Iňlis arzuw kylar, zor, Kömek batyr.

Hindistan pili sen, dagyň şamary,
Il hormatlar, agyr goşun serdary,
Gutarmarsyň dogry gelen gandary,
Çillemes esirik ner, Kömek batyr.

Kömek batyr mätäc işin bitiren,
Mätel galan pyýadany ataran.
Her gerşine iner ýükün göteren,

Gurbantäç dogana ýar, Kömek batyr.

Gazan etse, döwi ýola getiren,
Batyrlygyň Görogludan ötüren,
Dogan ýaly, biziň ilde oturan,
Durmuşyň hözirin gör, Kömek batyr.

Misgingylyç aýdar, Nepesim geldi,
Ol dostuň Nurgeldi, gadyryň bildi.
Öwlüýäler saňa medetkär boldy,
Hudaýa sygynyp, tur, Kömek batyr.

– Galanlary ýadymyza düşenok. Ýaşulymyz (Atanepes Kömek ogly - A.N.) hemmesini ýatdan aýdardy. Ýazybam alaymandyrys – diýşip, Kömek batyryň agtyklary Meret aga we Gulmyrat Atanepes ogly başlaryny ökünçli ýaýkaýarlar.

• SÖWEŞ MERDI SAÝLAÝAR

Gyzylbaşlar uly güýç bilen gökleňlere ýoriş edýär. Gökleň hany Agaly gyssanýar. Töweregindäki hanlara kömek sorap, çapar ýollaýar. Duşmany ýeňse, olara oljadan, ýer suwundan iki paý berjekliginem aýdýar. Gyssagara esli nöker ýygnanýar. Agaly han olary söweşe ruhlandyryp, söz sözleýär. Onsoň uly gädigi saklamaga 100 urşujyny ýollaýar. Dag içinde duşman diňe şol tarapdan gelmeli. Galan nökerleri demirgazykdaky çeşmäniň boýunda bukuda goýýar. Duşman golaýlanda garaşylmadyk ýagdaý ýüze çykýar. Garşydaşlarynyň kernaý-surnaýyndan, köplügünden howalasy basylan gädikdäkiler gaçýarlar. Bulary görüp, bukudakylar hem şeýdýärler. Gözsüz batyr Agaly han gädige ýeke özi gitmek isleýär. Şu pursat Kömek orta çykýar. Agaly han: «Ýomut, nirä gelýäň, süsdürilip. Zenanlaryň süýrelenok ahyry seň. Gal, bir özüm giderin» diýýär. Kömek: «Ýok, han aga, seniň ýurduň – meniňem ýurdum. Söweşde bile öleris» diýip, kesgin jogap berýär.

Iki-üç ata ok ýükläp, tüpeňleri hem alýarlar. Gädigiň sag tarapynda Agaly han, solunda hem Kömek bukuda ýatýar. Han: «Ilki men ataryn» diýip duýdurýar. Garaw görmän, saz-söhbetli

gelyän duşmanyň ýarpy çeni gädikden geçýär. Kömegem söweşe girişýär. Tüpeňler gyzanda çalşyrýarlar. Nireden atlyandygyny bilmedik duşman başdan aljyraýar. Söweşjeň nyzam pytraýar, goh-galmagala öwrülýär. Her kim janyny halas etmegiň ebeteýini gözleýär. Maslyklar münderlenip, gan dag daşlaryny boýaýar.

Gyzma han ýerinden çykýar. Kömek gygyrýar: «Han aga, beýtme, gizlen!». Onýança duşman güllesi bu gaýduwsyz adamyň çynar dek boýuny ýykýar. Kömek oňa garşy ylgaýar. Sanalgy demi galan Agaly han:

– Ýomut gardaşym, diri galsam, seni näme etjegimi bilýän – diýmäge ýetişýär. Ol Kömegiň elinde jan berýär. Gaçan nökerler bary-ýogy iki batyryň duşmany paýhynlaýandygyny görüp, öwrülipdirler. Olar häzir ýeňse berýän, duşmanyň söbügini sydygrylaýarlar. Kömek Agaly hanyň jesedinem jeň meýdanyndan alyp çykýar. Şu pursat bir ýerden Kömegiň ýanyna Nurgeldi täjir gelýär. Ol: «Duşmanyň içine gideli» diýip, dostuna teklip edýär.

Bular esli mahaldan çozanlaryň obalaryna aralaşýarlar. Adam ganyny dökmän 36 düýe, 1000 goýun olja alyp, yzlaryna dolanypdyrlar. Gelenlerinde oljanyň öz paýlaryna düşýänlerinden beýlesini jeňde gurban bolanlaryň maşgalalaryna, garyp-gasarlara beripdirler. Nurgeldi Kömege: «Indi öz ýurduña git. Han öldi, oba batyry köpeler. Göribiň biri atyp goýbär. Kiçijik gülläniň merdanlaryň hem ömür tanapyny kesýänligini özüň gowy bilýäň» diýýär. Dostunuň maslahaty ýüregine jüňk bolan Kömek batyr 150 dowar, 18 düýe alyp, Etrek ýakasyna gaýdýar. «Ol oljanyň köpüsini özi alypdyr» diýip zyndan on-on baş atly kowýar.

Kömek ýolda birine myhman bolýar. Ýañy çay içende daş çykan aýal ärine «Bölek atly gelýär» diýip habar berýär. Kömek olary daş çykaryp, ýeke özi öýde galýar.

Atlylar: «Batyr, daş çyk, oljany ber» diýşip, golaý gelenlerinde ýerli-ýerden haýkyryşýarlar. Kömek: «Söweş mahaly niredediňiz? Bu günem... päheý, eşegatalylar... gozganmaň» diýip, jogap berýär. Atlylar sesiň öýüň haýsy tarapyndan çykýanlygyny aňşyrmadyrlar. Onsoň Kömegiň tükgerdäýmeginden heder edip, yzlaryna öwrülipdirler.

Batyr öz ýurduna gelyär.

• OGLANJYK

Kömek öz ýurdunda – Etrek ýakalarynda hemişelik ornaşýar. Olja paýnam dilegçilere, garyp-gasarlara berişdirýär. Umuman, ol «bu günlüginini tapsa; ertirligini gaýgy etmeyän» goç ýigitleriň hilinden eken. Ejize arka durmak, esasy ýörelgesi.

Bir gezek on-onki ýaşly oglanjygyň dädesi nähak öldürilýär. Bu wakany aýdyp beren Meret aga we beýleki belet gojalar oglanjygyň adyny, kimiň ogludygyny ýada salyp bilmediler. Ýöne ol düwünçi tiresinden eken. Ejesi dädesiniň ganly eşigini çuwala salyp goýýar. Bir gün oglan ony görýär, birahatlanyp, «Bu näme?» diýip, 83 ýaşly atasyndan soraýar. Goja çydaman, gandaryny salgy berýär. Oglan attorbany boýnundan asyp, içine ýarag salýar we duşman syrgynyna tarap ugraýar. Atasy köp ýalbarýar: «Gitme, oglum, ýekesiň. Olar güýçli. Hudaý alar arymyzy» diýýär. Ol gulak asmaýar. Çatmanyň ýeňsesinden duşmanyny atýar. Basym yzan-çuwanlyk başlanýar. Atasy gaçyp öýe gelen agtygyna: «Oglum, Kömek batyra baraly. Başga hiç kim seni gorap bilmez» diýipdir.

Şeýdip, olar Kömegi penalaýarlar. Esli mahaldan oglanjygy idäp, çozup gelyärler. Batyr:

– Oglanda günä ýok. Onuň üçin iň soňky damja ganyma çenli söweşerin. Zzyňyza dolanyň! – diýip, aýgytly aýdýar.

Gelenler batyra depirinip bilmeýärler.

• ARABA

Akgalaly Täjir Hajy Kümmethowuzdan haryt getirip, söwda edipdir. Soňabaka kerwen gatnadydyr. Bu 1917-1918-nji ýyllaryň sepgidinde eken. Şol mahallar Gyzyletregiň Akýaýla obasyndan Gazak batragyň ogly Atgetir diýen ýigit ata çykypdyr. Ol özi ýaly ýeňiýolukdan az-owlak atly toplapdyr. Bir sapar gatnaw ýoly saklap, Täjir Hajynyň kerwenini talapdyr. Ýükli arabany boşadypdyrlar. Kerwende täjiriň ýaş ogly bar eken. Kömek batyr şol wagtlar Inçeburnyň günortasynda Alçakgyzyldepe öri meýdanynda ýaýlapdyr. Onuň ogly Atanepes,

ýoldaşy Orazgurban Esen goýun bakyp ýörkäler bu talaňçylygy görýärler we arabany öýe getirýärler. Kerweniň talanandygyny täjire habar berenlerinde ol: «Munda Kömegiň eli bardyr. Atgetiriň ýeke özi başarmaz» diýýär hem-de Kömegiň üstüne çozmak üçin taýýarlyk görüp ugraýar. Kömek ondan bihabar arabany Täjir Haja gowşurýar. Mekir täjir ilki diwana eşikli birini batyryň obasyna içaly edip iberýär. Ol Kömegiň ýagdaýyny bilip, dolanýar. Ýöne batyryň-da Täjir Hajynyň obasynda bir dosty bolupdyr. Şol örän gizlin halda gelip: «Täjir bir topar atly ýygnady. Şu gije obaňa çozjak» diýip, edil wagtynda habar berýär.

Kömek juda howlukmaç taýýarlanýar, öýleri çözdürip, buky ýerlere eltdirýär. Mallary hem şeýtdirýär. Ýardam bermeklerini sorap, Akýaýla çapar ýollaýar. Duşmanyň güýji agdyk. Batyr şu gezek gyssanydyr. Ol baýry aýaly Gurbantäje:

– Ýeňläýsek aýallaryň ýekejesem duşman penjesine diri düşmesin
– diýip, berk tabşyrýar.

Ynha, jeň meýdany. Duşman bularyň daşyny gabaýar. Atyşyk başlanýar. Kömek batyr gelmişekleriň tüpeňleriniň azdygyny, aglaba gyrkylyk, taýak bilen ýaraglanandyklaryny saýgarýar, ýüregi düşüşýär. Ýöne duşman tarap arany has ýygjamlaýar we Kömegiň Weli şagal atly nökerine gülle degip ýaralaýar. Berk goranylýar, emma basym ok gutarýar. Kömek ogly gögele Injiri ok getirmäge öýe iberýär.

...Daljygan atyny zordan saklan Injir başda gepläp bilmeýär. Ejesi Gurbantäç elewreýär:

– Bala, dädeňe... dädeňe... bir zat boldumy?

Injir bu gezegem sesini çykarmaýar. Adybelli Diwana körüň aýal doganynyň gany depesine urýar, gözleri ot dek lowlaýar.

– Geple, gurtdan diňe gurt çagasy dogýandyr...

Ejesiniň aýylganç sesine oylan özüni dürseýär:

– Ok... ok... gutardy, eje.

Gurbantäç tizden-tizden ok berýär. Injir gelende Kömek goranyşdan hüjüme geçmegi ýüregine düwýär hem-de: «Ýigitler, öňe!» diýip gygyrýar. Kömegiň hüjümi garşydaşlaryny birbada aljyradyr. Güýçleriniň rüstemdiklerine buýsanansoňlar olar

beýle öwrüme garaşmandyrlar. Şol pursat Atgetiriň ýolbaşçylygynda akýaýlalyklar duşmanyň daşyndan çozýarlar. Halkalaýyn gabalanlar gabawy böwsüp başly-barat gaçyp ugraýarlar. Daň atyp, jahan ýagtylanýar. Yhlasyna ynamsyzlyk eden täjir bilen ýekme-ýek söweşmegi ýüregine düwen batyr ony saýgarýar. Atynyň başyny şol tarapa öwürýär. Ala garga kimin hüşgär täjir muny aňyp gaçýar. Kömek atyp, ony ýaralaýar. Soňra duşmanyň söbügini sydyrgylap barýan ýigitlerini gygyryp saklaýar we «Kowmaň, olaryň köpüsi bigünädir, täjiriň yzyna düşüp gaýdandyr. Nähak gan dökmäň, dolanalyň» diýip, buýruk berýär.

Şeýdip, bolaymaly uly gandöküşligiň öňi alynýar.

• **AK KEJEBE**

Esengulyly biri Kömek batyryň obasynda guda bolýar. Sähetli gün ak kejebe gelýär. Ýaşulylaryň aýtmagyna görä, şeytan ara düşüp, gudaçylyk bozulýar. Kejebe gelinsiz öwürülmeli. Bu habar Kömege ýetýär. Ol:

– Kömegiň obasyna gelip, ak kejebe yzyna boş gitmesin, ýaman ada galmalyň – diýip, gyzy Hanymy öwezine berip goýberýär.

Häzir Türkmensährada Hanymdan bolan nebereler ýaşaýarlar. Madawda hem biri – Geňkik eje golaýda (1994 ý. -t.b.) 84 ýaşda arada çykdy. Kömek gyz agtygy Geňligi ogul agtygy Annahana çatýar. Bularyň gyzy Nurjan şu wagt Madaw obasynda ýaşaýar. Ol Kömegiň beýleki bir agtygy Igdir Injirowyň aýaly.

• **ŞERT**

Kömek göçüp-gonup ýören çarwa. Görkli diýen ýerde otyrka, galtamanlar onuň obasynyň ýigrimi düyesini kowup äkidýärler. Muny Kömege aýdýarlar. Ol gyssagara alty atly bolup kowýar. Düýe yzlary Sumbar derýasynyň Igdirolum diýen ýerinden geçýär. Ýetebilmeýärler. Daň agarýar. Hol-ha, küren oba görünýär. Bulary görüp çozýarlar. Güýji az Kömek dagy yzyna gaýdýarlar. Kömegiň aýal dogany Enekäniň adamsy Esen Çeňkäniň aty ýaramaýar. Batyr körekenine: «Atyma mün!» diýip gygyrýar. Emma Esen etmän, dagyň bekine dyrmaşýar. Kömek ony tizden gözden

ýitirýär. Bir gara atly Eseniň zyzndan ilki kowup ýetýär. Esen öwrülip duşmany pyçaklaýar. Ol ölmeyär. Onýança beýlekiler ýetişip, ony güpbasdy edýärler. Esen ýesir düşýär. Ony oba getirip, aýagyna zynjyr urýarlar, degirmen üwedýärler. Ýesir hemme sütemlere çydaýar.

...Dört atly Görklä barýar. Kömek oba barmakdan çekinýär, sebäbi Eseniň ýesir düşenligine namys edýär. Baranlar Kömegiň öwredişi ýaly, Eseniň ejesi Ýüpege: «Esendir Kömek duşman penjesine düşdi» diýýärler. Ol Kömegiň duşman penjesindeligi ynanmaýanlygyny açyk aýdýar. Ýeke ogluny zarlap:

Alaý bolduň, ogul boý,
Bulaý bolduň, ogul boý,
Bile giden nökerleň,
Heleý boldy, ogul boý.

– diýip bozlaýar. Erjel Kömek Eseni halas etmegiň dürli ýollaryby agtarýar. Elbetde, ol oba gelip, ýigit toplap, çozubam biljek. Ýöne batyryň gan döküşlige ýol beresi gelenok. Ahyry Gökjaniň dagynyň günortasynda Ak bent atly ýerde abraýly araçy, ahun hojanyň barlygyny eşidýär. Şona barýar, gürleşýär:

– Git-de, gör. Yzyna satjak bolsalar, bahasyny bil.

Hoja gidýär. Iki-üç günden öwrülip gelýär. Ol:

– Esen diri – diýip, mälim edýär we duşman şertinem aýdýar.

– Aman şahlynyň atyny we kyrk tylla soraýarlar.

Şert ýowuz we agyrdy. Şol wagtlar Aman şahlynyň aty toýnaklyny öňüne geçirmeýän eken. Munuň eýesi razylaşsa... Kömek obasyna gelip, kyrk tyllany ýygnaýar. Soňra Aman şahlydan atyny soraýar. Ol:

– Batyr, aty baýtal dogurýar. O hili derde ýarasa äkit – diýip, mertlerçe jogap berýär.

Basym aty, kyrk tyllany eltip, Eseni oba getirýär.

Esli mahal geçýär. Galtamanlar ýene Kömegiň obasynyň düýesini sürýärler. Bu gezek ýetip, mallary dolaýarlar, galtamanyň birini ýesirem alýarlar. Beýlekisi gaçyp gidýär. Köp wagt geçmänkä, ýesiri boşatmaklaryny sorap, Kömege töwella gelýärler. Olar Eseni tutup, at hem-de kyrk tylla alan obadan

eken. Kömek:

– Birinji şert: ogurlygyňyzy bea ediň. Ikinjisi: iň ýüwrük atyňyzy hem-de kyrk tylla getiriň – diýýär.

Şert berjaý edilýär. Kömek aty Aman şahla gowşurýar. Karzdarlaryna hem kyrk tyllany berip, üzlüşýär.

• JEMLEME DEREGINE

Kömek batyryň dürli künjeklerde dostlary bolupdyr. Şolaryň biri hywaly Mollaorazdyr. Ol rewolýusion pikirli adam eken. Hywada yzarlananda Etrek ýakasyna gaçyp, Kömek batyry penalaýar. «Bolşewik-menşewik» döwründe Kömek «garyp-gasarlaryň hökümeti» diýensoňlar, Sowetleriň tarapynda bolupdyr. Ol Madaw obasynyň Işanguly diýen ýerinde, 1937-nji ýylyň başynda 87 ýaşyň içinde aradan çykýar. Onuň häzir 150-ä golaý ogul neberesi bar. Dürli kärde zähmet çekýärler. Çowluklary Gurbanýaz, Amanýaz, Rejepýaz, Öre Maşalowlar öz serişdelerine Madaw obasynda metjit saldyrdylar. Şol metjide hem Kömek hajynyň adyny dakdylar.

Annatagan NURGELDIÝEW. Taryhy şahslar